

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

ЎЗБЕКИСТОН ЁШЛАР ИТТИФОҚИ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ИСТЕЪДОДЛИ ЁШЛАРНИ
ҚЎЛЛАБ-ҚУВВАТЛАШ «УЛУҒБЕК» ЖАМҒАРМАСИ

ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОННИНГ ИСТЕЪДОДЛИ ЁШЛАРИ

Илмий ишлари тўплами

Биринчи китоб

«ТА’ЛИМ НАШРИЙОТИ»
ТОШКЕНТ – 2020

УЎК 371.10

КБК 74.00

Я 61

Янги Ўзбекистоннинг истеъдодли ёшлари: илмий ишлар тўплами / Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Ўзбекистон Ёшлар иттифоқи, Ўзбекистон Республикаси Истеъдодли ёшларни қўллаб-қувватлаш Улуғбек жамғармаси. Тузувчи ва нашр учун масъуллар: О.Салимов, У.Бегимкулов, Қ.Қуронбоев, М.Бекмуродов, Н.Халилов. – Т.: «Ta'lim nashriyoti», 2020. 320 б.

ISBN 978-9943-368-05-7

УЎК 371.10

КБК 74.00

Биз Ўзбекистонни ривожланган мамлакатга айлантиришни мақсад қилиб қўйган эканмиз, бунга фақат жадал ислоҳотлар, илм-маърифат ва инновация билан эриша оламиз.

Бунинг учун, авваламбор, ташаббускор ислоҳотчи бўлиб майдонга чиқадиган, стратегик фикр юритадиган, билимли ва малакали янги авлод кадрларини тарбиялашимиз зарур. Шунинг учун ҳам бозгачдан бошлаб олий ўқув юртигача – таълимнинг барча бўғинларини ислоҳ қилишни бошладик.

Мамлакатимизда илм-фанни янада равнақ топтириши, ёшларимизни чуқур билим, юксак маънавият ва маданият эгаси этиб тарбиялаш, рақобатбардош иқтисодий шакллантириши борасида бошлаган ишларимизни жадал давом эттириши ва янги, замонавий босқичга кўтариши мақсадида мен юртимизда 2020 йилга «Илм, маърифат ва рақамли иқтисодий ривожлантириши йили» деб ном беришни таклиф этаман.

Шавкат МИРЗИЁЕВ

МАҲМУД ЗАМАХШАРИЙНИНГ «КАШШОФ» ТАФСИРИНИНГ ТОШБОСМА НУСХАЛАРИ ҲАҚИДА

Сулаймонова Нигора Асқаралиевна,
тадқиқотчи.

Тошкент давлат ўзбек тили ва
адабиёти университети

Аннотация

Мазкур мақолада буюк аллома Маҳмуд Замахшарий қаламига мансуб «Кашшоф» тафсири ҳақида сўз юритилади. Унда ушбу асарнинг Абу Райҳон Беруний номидаги Ўзбекистон Фанлар академияси Шарқшунослик институти Қўлғезмалар фондида мавжуд тошбосма нусхалари манбашунослик нуқтаи назаридан таҳлил қилинган бўлиб, асарнинг ҳар бир тошбосма нусхасининг библиографик кўрсаткичлари батафсил баён этилган.

Калим сўзлар: «Кашшоф», манбашунослик таҳлили, библиографик кўрсаткичлар, Қуръони Карим, сура, аят.

Аннотация

В данной статье рассматривается комментарий к Корану «Кашшоф», написанный великим ученым Махмудом Замахшари. Рукописная копия данной работы, хранящаяся в Фонде рукописей Института востоковедения Академии наук Узбекистана имени Абу Райхана Беруни, проанализирована с точки зрения источниковедения.

Ключевые слова: «Кашшоф», источниковедение, библиографические указатели, Коран, сура, аят.

Abstract

This article discusses the interpretation of the work «Kashshof» by the great scientist Mahmoud Zamahshari. It analyzed from the point of view of the source of fossilized copies of this work from the Manuscript Fund of the Abu Rayhan Beruni Institute of Oriental Studies of the Academy of Sciences of the Republic of Uzbekistan, as well as detailed bibliographic indexes of each fossilized copy of this work.

Key words: «Kashshof», source analysis, bibliographical indexes, Quran, sura, ayat.

КИРИШ

Хоразмлик аллома, буюк муфассир Маҳмуд Замахшарийнинг «Кашшоф» тафсири нафақат олим илмий меросида, балки дунё бўйлаб тарқалган тафсирлар орасида ноёб ҳисобланади. Мазкур асар орқали Маҳмуд Замахшарий Қуръон тилининг гўзаллигини очиқ беролган, қолаверса, муфассир Қуръон буюк мўъжиза эканини яна бир бор исботлаган.

Мазкур тафсир қўлёзма ва тошбосма нусхаларининг дунёнинг йирик кутубхоналарида нодир асар сифатида сақланиши, унинг дунёнинг турли тилларига таржима қилингани, бир қатор мамлакатларда қайта-қайта чоп этилиши, қолаверса, кўпгина араб давлатларининг олий таълим муассасаларида тафсир фанининг мукамал дарслиги сифатида қўлланилиши унинг буюк асар эканидан далолат беради.

МУҲОКАМА ВА НАТИЖАЛАР

Ўзбекистон Фанлар Академияси Абу Райхон Беруний номидаги Шарқшунослик институтининг Қўлёзмалар фондида «Кашшоф» асарининг 10 та тошбосма нусхаси сақланади.

Улардан биринчиси **5964, 5965, 5966** инвентарь рақамлар остида 3 та жилдда берилган нусхалардир. Мазкур тошбосмалар 1318/1900 йилда Мисрнинг «ал-Кубра-л-амирия» нашриётида босилган. Картон муковали мазкур тошбосмалар бир неча бор таъмирланган. Саҳифалар яхши сақланган. Улар тўлиқ нусха ҳисобланади.

Улардан **5964** инвентарь рақам остида «Кашшоф»нинг биринчи жилди берилган. Мазкур тошбосма 524 саҳифадан иборат. Қўлёзманинг биринчи варағи йўқ. Иккинчи варақнинг юқори қисмига «الجزء الاول» («*биринчи қисм*») деб ёзиб қўйилган. Шундан кейин мазкур асарни мадҳ этувчи куйидаги тўртлик берилган:

ان التفاسير في الدنيا بلا عدد
و ليس فيها لعمرى مثل كشف
ان كنت تبغى الهدى فالزم قراءته
فالجهل كالداء و الكشاف كالشافي

*Чиндан ҳам дунёда тафсирлар беҳад кўпдир,
Бироқ улар орасида «ал-Кашшоф» кабиси йўқдир.
Агар ҳидоят изласанг, «ал-Кашшоф»ни тақрор ўқи,
Нодонлик бир касал бўлса, «ал-Кашшоф» унга шифодир.¹*

Тoшбoсмa 18 бетлик муқаддима билан бошланган. Шундан сўнг Қуръони каримнинг биринчи сураси, яъни Фотиҳа сурасининг тафсири берилган. Асарнинг саҳифалари пойгирланган. Ушбу жилдда *Фотиҳа (19-60-бетлар), Бақара (60-292-бетлар), Оли Имрон (292-343-бетлар), Нисо (343-402-бетлар), Моидa (402-443-бетлар), Анъом (443-478-бетлар), Аъроф (478-523-бетлар) суралари* – жами 7 та суранинг тафсири келтирилган. Ҳар бир суранинг тафсирини беришдан олдин унинг номи,

¹ Тўртлик шарқшунос олим Убайдулла Уватов томонидан таржима қилинган (Абу-л-Қосим Маҳмуд аз-Замахшарий. Нозик иборалар (Шарҳлар муаллифи ва таржимон У.Уватов).) – Т.: Камалак, 1992. – Б.43.)

Макка ёки Мадинага мансублиги ҳамда неча оятдан иборатлиги сарлавҳа кўринишида настаълиқ хатида ёзиб қўйилган. Ҳар бир саҳифада жадвал ичида насх хатида суранинг тафсири, жадвалдан ташқарида эса хошиялар воситасида шарҳлар берилган. Айрим саҳифаларда тафсирдан кўра хошияда берилган шарҳлар ҳам жихатидан кўп (масалан, 371, 395, 398, 400, 401, 415, 412-бетлар). Айрим сураларнинг оятлари хошияларда махсус жадвалга олинган ҳолда берилган бўлса, баъзилариники эса тафсир ичида қавс ичида бериб берилган.

Ушбу нусханинг сўнгги саҳифасига: *«Асарнинг биринчи жилди тамом бўлди, унинг иккинчи жилди Анфол сураси билан бошланади»*, деб ёзиб қўйилган. Сўнгги 523-саҳифада мазкур жилднинг мундарижаси берилган.

5965 инвентарь рақам остида асарнинг иккинчи жилди сақланади. Юқорида таъкидлаганимиздек, мазкур тошбосма 5964 инвентарь рақамли тошбосманинг давоми бўлиб, титул варағи бир хил. Фақатгина титул варағининг юқори қисмида бу асарнинг иккинчи жилди экани кўрсатилган.

Жилд 76 оятдан иборат Анфол сураси билан бошланган. Суранинг тафсири 20 бетни ташкил этади. Асарнинг мазкур жилдида жами 30 та суранинг тафсири келтирилган. Саҳифаларда суранинг оятлари, унинг тафсири, хошияларнинг берилиш шакли худди 5964 инвентарь рақамли нусханикидек. Мазкур тошбосма 494 бетдан иборат бўлиб, унинг сўнгги 492-саҳифасининг қуйи қисмида: *«Асарнинг иккинчи жилди тугади, учинчи жилд Сод сураси билан бошланади»*, деб ёзиб қўйилган. Кейинги саҳифада эса мазкур жилднинг мундарижаси берилган.

5966 инвентарь рақам остида асарнинг учинчи жилди берилган бўлиб, унинг титул варағининг юқори қисмида бу асарнинг учинчи жилди экани ёзиб қўйилган. Жилд 17 бетлик Сод сурасининг тафсири билан бошланган. Асарнинг мазкур жилдида жами 77 та суранинг тафсири келтирилган. Саҳифаларда суранинг оятлари, унинг тафсири, хошияларнинг берилиш шакли худди 5964 ва 5965 инвентарь рақамли нусхаларникидек. Мазкур жилдда «Кашшоф» асарининг сўнгги 304-саҳифасида мундарижа берилган. Мундарижадан кейинги саҳифада Муҳиддин Афандининг «Кашшоф» асарига ёзган шарҳи берилган бўлиб, у жами 156 саҳифани ташкил этади. Мазкур тошбосма таркибида «Кашшоф»нинг тафсири ва унга ёзилган шарҳ бирга берилгани сабабли картотекада мазкур нусха 460 бетдан иборат деб кўрсатилган.

Фонддаги асар нусхаларидан яна бири **7949** ва **7950** инвентарь рақамлар остида 2 жилдда берилган тошбосмалардир. Ҳар икки жилднинг биринчи саҳифаси йўқлиги боис уларнинг босилган йили ва жойини, ноширнинг исм-шарифини аниқлаш имкони бўлмади. Тошбосмаларнинг ҳар иккисидан биринчи саҳифанинг йўқлиги ҳисобга олинмаса, улар яхши сақланган. Картон мукова ҳамда тошбосмаларнинг айрим саҳифалари таъмирга муҳтож. Бироқ ҳар икки тошбосма тўлиқ нусха ҳисобланади. Тошбосмалар 29x21 см ўлчамга эга.

«Кашшоф» асарининг 7949 инвентарь рақам остида сақланаётган тошбосма нусхасида асарнинг биринчи жилди берилган. Буни тошбосманинг дастлабки саҳифасининг юқори қисмида берилган ёзувдан билиб олиш мумкин: *«Имом аллома Абу-л-Қосим Жоруллоҳ Маҳмуд ибн Умар аз-Замаҳшарий (вафоти ҳижрий 528 йил) қаламига мансуб «Кашшоф» асарининг биринчи қисми»* (иловадаги расм). Шунингдек, тошбосманинг мазкур саҳифасида асар ҳошиясида берилган шарҳлар олим, аллома Али ибн Муҳаммад ибн Али Саид Зайниддин Абу Ҳасан Ҳусайний Жузжоний (вафоти ҳижрий 816 йил) ҳамда имом Носириддин Аҳмад Ибн Муҳаммад ибн Мунир Искандарий Моликийга (вафоти ҳижрий 683 йил) мансублиги кўрсатиб ўтилган.

Тошбосма 740 саҳифадан иборат. У 36 бетлик муқаддима билан бошланган. 37-саҳифадан Фотиҳа сурасининг тафсири бошланган. Ҳар бир сура тафсиридан олдин суранинг номи, неча оятдан иборатлиги, Макка ёки Мадинада нозил бўлгани қайд этиб ўтилган. Масалан, «арабчаси» (*«Иброҳим алайҳиссалом сураси. Маккада нозил бўлган. 51 оятдан иборат»*)¹ ёки «арабчаси» (*«Бақара сураси. Мадинада нозил бўлган. 287 оятдан иборат»*)² ёки «арабчаси» (*«Юнус сураси. Маккада нозил бўлган. 109 оятдан иборат»*)³. Суранинг номи нақшинкор кавслар ичида берилган. Асарда 18 та суранинг тафсири келтирилган. Сўнгги тафсир Қаҳф сурасининг тафсири бўлиб, унинг сўнгида, яъни 739-саҳифада «арабчаси» (*«Асарнинг биринчи қисми тамом бўлди, кейинги иккинчи қисм Марям сураси билан бошланади»*), деб ёзиб қўйилган. Ундан кейинги саҳифада мазкур жилднинг қуйидаги фихристи берилган:

№	Сура номи	Сура тафсир қилинган саҳифалар
1.	Фотиҳа	37
2.	Бақара	60
3.	Оли Имрон	293
4.	Нисо	343
5.	Моида	402
6.	Анъом	443
7.	Аъроф	478
8.	Анфол	523
9.	Тавба	542
10.	Юнус	574
11.	Худ	593

¹ Ўзбекистон Фанлар академияси Абу Райхон Беруний номидаги Шарқшунослик институти Қўлэзмалар фондида 7949 инвентарь рақам остида сақланаётган «Кашшоф» асарининг тошбосма нусхаси. 657-саҳифа.

² Ўша манба. 60-саҳифа.

³ Ўша манба. 574-саҳифа.

12.	Юсуф	618
13.	Р	648
14.	Иброхим	657
15.	Ҳажар	670
16.	Наҳл	679
17.	Исро	699
18.	Каҳф	721

7950 инвентарь рақам остида «Кашшоф» асарининг иккинчи жилди бўлиб, унинг биринчи жилди юқорида тавсифланган **7949** инвентарь рақам остидаги тошбосма эди. Асар Марям сурасининг тафсири билан бошланган бўлиб, Куръони каримнинг сўнгги 114-сураси, яъни Нос сурасининг тафсири билан яқунланган. Асарнинг мазкур жилдида жами 96 та сура тафсир қилинган. Мазкур тошбосмада асар яқунлангандан кейин («Кашшоф»нинг сўнгги саҳифаси 576-саҳифа) 165 бетдан иборат аллома Муҳибуддин Афандининг асарга ёзган шарҳи берилган. Асар ҳамда унга ёзилган шарҳ билан биргаликда тошбосма 732 бетни ташкил этади.

Фонддаги асар нусхаларидан яна бири **7951** инвентарь рақам остида сақланаётган тошбосма бўлиб, унда асарнинг фақатгина 2-жилди берилган. Нуханинг титул варағида келтирилган маълумотларга кўра, тошбосма ҳижрий 1319 йилда Мисрнинг ал-Кубра-л-амирия босмаҳонасида тайёрланган. Мазкур нашр иккинчи нашрлиги ҳам кўрсатиб ўтилган. Тошбосма саҳифаларида асар матни жадвал ичида, унга ёзилган шарҳлар эса жадвалдан ташқарида берилган. Тошбосма 304 бетдан иборат бўлиб, 29x21 см ҳажмга эга. Картон муқовали мазкур тошбосма яхши сақланган, шикастланган жойлари йўқ.

Юқорида таъкидланганидек, мазкур тошбосмада асарнинг фақатгина иккинчи жилди берилган бўлиб, у Сод сурасининг тафсири билан бошланиб, Нос сурасининг тафсири билан тугайди. Тафсир тугагач, сўнгги 5 саҳифада (299 дан 303-саҳифагача) асар муаллифи аллома Маҳмуд Замахшарийнинг ҳаёти ва илмий мероси ҳақида сўз юритилган. Алломанинг ҳаёт йўли ҳақида сўз кетганда, унинг илм йўлида бошқа мамлакатларга қилган сафарлари, аниқ саналар, бир оёғидан айрилганлиги билан боғлиқ бўлган ривоятлар ҳақида ёзилган. Унда Замахшарий асарлар яратган фан соҳалари, жумладан, тафсир, ҳадис, тилшунослик, луғатшунослик, балоғат илми, ахлоқшунослик, аллома илмий меросини ташкил этувчи асарлар, уларнинг номлари, қайси соҳага оидлиги ҳақида батафсил маълумот берилган. Қолаверса, айрим асарлар мазмунига кенгроқ назар ташланган. Шундан сўнг мазкур жилднинг фихристи берилган.

Мазкур фондда мавжуд «Кашшоф» асарининг яна бир тошбосма нусхаси бу **16294** ва **16295** инвентарь рақамлар остида 2 та жилдда берилган тошбосма нусхалардир. Мазкур тошбосмалар 1276/1859 йилда Калькутта-

да чоп этилган. 23x31 см ҳажмга эга. Чарм муқовали мазкур тошбосмалар бир неча бор таъмирланган. Саҳифалар яхши сақланган. Улар тўлиқ нусха ҳисобланади.

Улардан **16294** инвентарь рақам остида «Кашшоф»нинг биринчи жилди берилган. Мазкур тошбосма 817 саҳифадан иборат. Қўлёзманинг титул варағининг юқори қисмида қуйидаги жумла келтирилган:

النصف الاول من الكشاف عن حقائق التنزيل للامام العلامة ابي القاسم جار الله
محمود بن عمر الزمخشري الخوارزمي رحمه الله تعالى

«Имом аллома Абу-л-Қосим Жоруллоҳ Маҳмуд ибн Умар Замахшарий (Аллоҳ таоло уни ўз раҳматига олсин) қаламига мансуб «Кашшоф» асарининг биринчи қисми»

Титул варағининг марказида Ихлос сурасининг оятлари келтирилган нақшинкор доира берилган.

Тошбосма 3 саҳифалик (2–4-бетлар) кириш қисми билан бошланган. Матннинг аксарият қисми ҳаракатлантирилган. Тошбосманинг мазкур қисмида саҳифа хошияларида кейинчалик сиёҳ билан настаълиқ хатида киритилган катта ҳажмдаги шарҳларни кўриш мумкин. Айрим шарҳлар матннинг ичига қаторлар орасига ҳам киритилган. 3-саҳифанинг қуйи қисмидан Фотиҳа сурасининг тафсири бошланган. Суранинг тафсири берилишидан олдин мазкур сура Макка ёки Мадинада нозил бўлганлиги, унинг неча оят, неча сўз ва ҳарфдан иборатлиги қуйидаги тартибда ёзиб қўйилган:

سورة الفاتحة مكية و هي سبع ايات حروفها ٢٦١ كلماتها ٥٢

Фотиҳа сураси. Маккада нозил бўлган. 7 та оят, 25 та сўз, 126 та ҳарфдан иборат¹.

Бу тартибни бошқа сураларда ҳам кўриш мумкин. Масалан:

سورة البقرة مدنية و هي مائتان و ست و ثمانون اية حروفها ٢٩٧٦٢ كلماتها
٢١٢٦

Бақара сураси. Мадинада нозил бўлган. 286 та оят, 612 та сўз, 26792 та ҳарфдан иборат².

¹ Ўзбекистон Фанлар академияси Абу Райҳон Беруний номидаги Шарқшунослик институти Қўлёзмалар фондида 16294 инвентарь рақам остида сақланаётган «Кашшоф» асарининг тошбосма нусхаси. 3-саҳифа.

² Ўзбекистон Фанлар академияси Абу Райҳон Беруний номидаги Шарқшунослик институти Қўлёзмалар фондида 16294 инвентарь рақам остида сақланаётган «Кашшоф» асарининг тошбосма нусхаси. 12-саҳифа.

Асарнинг фонддаги бошқа тошбосмаларидан анча фарқ қилувчи мазкур нусхада асар матни жадвалда берилмаган. Фақатгина саҳифада кенгроқ хошия ташланган. Мазкур хошияларнинг юқори қисмида сураларнинг тафсир қилинаётган оятлари бериб борилган. Сураларнинг оятлари ва тафсир матнининг хати бир хил. Бирданига 2 ёки 3 та оятнинг тафсири берилган саҳифаларда ҳар бир оят махсус белгилар ёрдамида ажратилган. Фотиҳа сурасининг тафсири берилган саҳифаларни ҳисобга олмаганда (4, 5, 10, 11-саҳифалар), қолган саҳифаларда деярли шарҳлар берилмаган.

Асарнинг мазкур қисми Каҳф сурасининг тафсири билан яқунланган. Тафсир сўнгида асарнинг биринчи қисми тугаганлиги қайд этилган.

16295 инвентарь рақам остида эса асарнинг иккинчи жилди сақланади. У 16294 инвентарь рақамли тошбосманинг иккинчи қисми бўлганлиги сабабли саҳифалари 820 сонидан бошлаб (сўнги саҳифа 1647-саҳифа) рақамланган. Тошбосманинг умумий ҳажми 827 бет.

Бу қисм Марям сурасининг тафсири билан бошланади. Саҳифаларда суралар ҳамда уларнинг тафсирининг берилиш шакли худди 16294 инвентарь рақам остидаги тошбосма каби. Мазкур жилдда Куръони каримнинг сўнги 114-сураси, яъни Нос сурасигача бўлган сураларнинг тафсири берилган.

Фондда асарнинг тошбосма нусхаларидан яна бири **13019** инвентарь рақам остида сақланади. Мазкур нусхада асарнинг биринчи жилди сақланади. Нуханинг титул варағида тошбосма тайёрланган жой, йил, ношир ҳақида қайдлар мавжуд эмас. Титул варағида тафсир муаллифи кўрсатилганда, унга қуйидаги юксак номлар билан таъриф берилган ҳолда Замахшарий даҳоси яна бир бор эътироф этилган:

Имом

Жору-л-лоҳ (Аллоҳнинг қўшниси)

Тожу-л-ислом (Ислом дининг тожи)

Фахру Хоразм (Хоразм фахри)

الامام

جار الله

تاج الاسلام

فخر خوارزم

Асар анъанавий муқаддима (2-4-саҳифа) билан бошланган. 4-саҳифада Фотиҳа сурасининг тафсири бошланган. Тафсир матни жадвал ичида насх хатида берилган. Сураларнинг номи эса матндан ажралиб туриши учун настаълиқ хатида берилган. Мазкур нусхада сураларнинг қаерда нозил бўлганлиги, уларнинг неча оятдан иборатлиги қайд этиб борилган. Тафсир қилинаётган оятлар жадвалдан ташқарида, яъни хошияларда бериб борилган. Шунингдек, айрим саҳифаларда хошияларда қиска шарҳларни ҳам кўриш мумкин. Тошбосманинг умумий ҳажми 482 бетни ташкил этади.

Мазкур нусха Каҳф сурасининг тафсири билан яқунланган. «Кашшоф»нинг ушбу жилдида жами 18 та суранинг тафсири берилган. Каҳф

сураси тафсирининг сўнгида биринчи қисмининг тугаганлиги қайд этилган. Сўнги саҳифада китобнинг фикҳристи мавжуд. Бироқ фондда мазкур нусханинг иккинчи жилди мавжуд эмас.

«Кашшоф» асарининг яна бир нусхаси **10381** инвентарь рақам остида сақланаётган тошбосма бўлиб, бу тошбосма 1276/ 1859 йилда Калькуттада чоп этилган. Унда асарнинг биринчи жилди сақланади. Умумий ҳажми 827 бет. Картон муқова, тошбосманинг дастлабки ва сўнги саҳифалари таъмирга муҳтож. Булар ҳисобга олинмаганда, нусха яхши сақланган. Мазкур тошбосма юқорида тавсифланган 16295 инвентарь рақам остидаги тошбосманинг яна бир нусхаси ҳисобланади. Фақатгина бу тошбосманинг саҳифаларида сиёҳ билан киритилган шарҳлар мавжуд эмас.

ХУЛОСА

Маҳмуд Замахшарий илмий меросида йирик асар ҳисобланган «Кашшоф» тафсирининг юқорида сўз юритилган барча тошбосма нусхалари Ўзбекистон Фанлар академияси Абу Райҳон Беруний номидаги Шарқшунослик институти Қўлёмалар фондида сақланаётган нодир асарлар сирасига киради. Уларнинг барчаси бугунги кундаги ҳолатига кўра, илмий тадқиқот объекти сифатида ўрганиш учун яроқлик ҳолатда. Бу асарларни тилшунослик нуқтаи назаридан ўрганиш, манбашунослик жиҳатидан тадқиқ этиш замонавий ижтимоий-гуманитар фанлар тизимида мавжуд баъзи масалалар ечимини топишда яқиндан ёрдам беради.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Фанлар академияси Абу Райҳон Беруний номидаги Шарқшунослик институти Қўлёмалар фондида 16294 инвентарь рақам остида сақланаётган «Кашшоф» асарининг тошбосма нусхаси.
2. Тўртлик шарқшунос олим Убайдулла Уватов томонидан таржима қилинган (Абу-л-Қосим Маҳмуд аз-Замахшарий. Нозик иборалар (Шарҳлар муаллифи ва таржимон У.Уватов). – Т.: Камалак, 1992. – 43-б.

МУНДАРИЖА

Салимов О.У. Таълим ва фан мамлакат кудратини таъминлаш омили	4
Маджидов И.У. Инсон капиталига инвестиция – келажакка киритилган сармоядир	8
Шойимардонов С.К. Эндемик SISI моделининг ночизиқли динамик системаси.....	13
Тўхтаев Ф.С. Маҳаллий ва иккиламчи хомашёлар асосида композицион полимер сорбентлар олиш	19
Мирзиёева Ш. Структурно-содержательная модель процесса формирования и развития инновационной компетентности руководителей дошкольных образовательных организаций.....	26
Юсупов Ю.С. Численное моделирование одномерной связанной динамической термо-упруго-пластической задачи для изотропных тел.....	38
Тўхтасинов А.Ҳ. Ҳудудларни микросейсмик районлаштиришда инструментал кузатувларни ўтказиш услубияти.....	45
Холиқулов М.А. Сув ресурсларини самарали бошқариш ва қишлоқ хўжалигида иқтисодий самарадорликка эришишда замонавий технологиялар	51
Рахимова Х.М. Ўртача шўрланган тупроқларда нитрагин штаммининг соя уруғи ўсиш ва ривожланишига таъсири.....	59
Махкамова Д.Ю. Мирзачўлнинг мелиоратив ҳолати оғир гипсли тупроқларининг микробиологик фаоллиги.....	65

Акрамова М.М. Бентонит лойқаси қўллашнинг кузги буғдой маҳсулдорлигига таъсири.....	73
Муратбаева З.Ш. Ипак курти уруғчилиги тизимини ривожлантириш бўйича Ҳиндистон тажрибаси	81
Уринова Х.Ш. Биоэкологические особенности нетрадиционных культур indigofera tinctoria L. Кызылкумского региона.....	87
Nomozova M.N. Tomorqa xo'jaliklarida kartoshka yetishtirishda resurslardan samarali foydalanishda yangicha yondashuv	94
Джураев Т.А. Экспериментал шўрланиш шароитида глицирризин кислотасининг фитогормонлар билан супрамолекуляр комплексларини ўзанинг (<i>gossypium hirsutum l.</i>) униш босқичидаги биологик фаоллиги	104
Мамуров Б.А. Экстракцион фосфат кислотани оҳактош хомашёси билан нейтраллаш асосида кальций ва магний фосфатли ўғитлар олиш жараёнини ўрганиш.....	112
Фузайлов О.У. Микроволновая обработка упорных золотосодержащих концентратов	120
Норинов М.У. Кўп ракурсли телевизион тасвирларни тасвирлаш имкониятлари.....	127
Исмоилова Х.М. Таркибида амин ва фосфит гуруҳ тутган полиионитларга оғир металларнинг адсорбцияси	136
Zikriyoyev A. Modern reforms in construction sector in the light of liberalization of economy in Uzbekistan.....	143
Хайруллаев О.А. Электрон тезлаткичларда радиоизотоплар олиш имкониятларини ўрганиш	150
Kambarov I. The Path to Industry 4.0. Creation of Learning Factory for training students of technical universities in Uzbekistan (Sanoat 4.0 sari yo'l. O'zbekistonda texnik oliy o'quv yurtlarining talabalari uchun o'quv stendlarini yaratish.....	157

Xalilova F.
Mentality of peoples 164

Sharipov A.K.
In order to reduce air pollution hydrogen used as a fuel in the ICE in Uzbekistan 172

Мамадалиев Ж.Х.
Маломощная ветроэнергетическая установка с вертикальной осью
на основе магнитной левитации для условий Республики Узбекистан 181

Жабборова Х.А.
Таркибида кислород, олтингугурт ва фосфор бўлган экстрагентлар ёрдамида
нодир металллар экстракцияси 189

Холназаров Б.А.
Крахмал сополимерлари асосида сув ва минерал ресурсларни тежовчи
кишлоқ хўжалиги гидрогелларини синтез қилиш 197

Тураходжаева Ф.
Методы улучшения механических свойств биомассы 205

Чоршанбиев Ш.М.
Вал-шестерня тишларининг ейилиш бардошлигини ошириш технологиясини
ишлаб чиқиш 212

Аликулов Ш.Ш.
Обоснование технологии отработки запасов урановых руд с низконапорными
водоносными горизонтами 221

Ханкелов Т.К.
Определение основных параметров устройства для сортировки твёрдых
бытовых отходов 228

Худайкулов Р.М.
Изучение влияния капиллярного увлажнения на плотность дисперсных
грунтов при строительстве транспортных сооружений 235

Кушиев Ж.Х.
Лечение осложнений язвенной болезни эндоскопическим методом 248

Муродов Б.З.
Янги иқтисодий ислохотлар шароитида энергия ва ресурс тежамкор
замонавий деворбоп материалларни қўллаш самарадорлиги 255

Kasimova Z.G'.
Xalqaro maydonda O'zbekiston yangi ijobiy imijining shakllanish jarayonlari
va istiqbollari 262

Зайтов И.И.

Қишлоқ хўжалиги корхоналари фаолиятидаги хатарлар ва уларни бошқариш масалалари..... 271

Сулаймонова Н.А.

Маҳмуд Замахшарийнинг «Кашшоф» тафсирининг тошбосма нусхалари ҳақида 279

Каримова А.М.

Роль маркетинга в инновационном развитии сферы туризма..... 287

Саъдуллаева Г.С.

Олий таълим тизимидаги хизматлар ва меҳнат бозори муносабатлари..... 295

Раҳмонжонова Г.

Вопросы медиаимиджа Узбекистана 303

Саримсоқов Д.Х.

Рақамли иқтисодиётга ўтиш шароитида инновацион муҳит бошқарувининг концептуал ҳолати 307

Тузувчи ва нашр учун масъуллар:
О. Салимов, У. Бегимкулов, Қ. Қуронбоев,
М. Бекмуродов, Н. Халилов

Тахририят ҳайъати:
У. Бегимкулов, Қ. Аллаев, М. Бекмуродов, А. Садуллаев,
О. Тўйчиев, М. Бўронов, Н. Халилов, С. Расулов

ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОННИНГ ИСТЕЪДОДЛИ ЁШЛАРИ

Илмий ишлари тўплами

Биринчи китоб

Нашр учун маъсул *Н. Халилов*

Мухаррирлар: *М. Қулиева, З. Қудратов, Л. Бабаева*

Бадий муҳаррирлар: *Ж. Одилов, У. Сулаймонов*

Техник муҳаррир *Л. Хиёсова*

Компьютерда саҳифаловчилар: *Ф. Тугушева, А. Сулаймонов*

Нашриёт лицензияси АИ № 102., 15.2008. Оригинал макетдан босишга
2020 йил 4 мартда рухсат этилди. Бичими 70x100 1/16.
Офсет босма усулида босилди. Офсет қоғози. Шартли 26,0 б.т.
Ҳисоб-нашр т. 23,87. Адади 1000 дона Буюртма № 20-161.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Администрацияси ҳузуридаги
Ахборот ва оммавий коммуникациялар агентлигининг
«O‘zbekiston» нашриёт-матбаа ижодий уйида чоп этилди.
100011, Тошкент, Навоий кўчаси, 30.

Телефон: (371) 255-52-29

Факс: (371) 294-96-12